

GRÜNFELDER ANNEMARIE

SENJSKI KAPETAN KASPAR RAAB I SENJSKI USKOCI (1576—1585)

Godine 1570. objavila je Visoka Porta rat Mlecima, s ciljem da ostvari svoj zahtjev na otok Cipar, a pod lažnim obrazloženjem da Mletačka Signoria podupire gusarstvo i napade uskoka na tursko-mletačkoj granici.¹ U tijeku toga rata uskoci su služili u mletačkoj vojsci, pa velik dio vojnih uspjeha Signoria duguje i njima.² Za vrijeme rata, to jest od 1570—1573, uskoci nisu napadali mletačko kopno niti njihove brodove.³ Ta suradnja trajala je sve do sklapanja mirovnog ugovora između Mletačke i Turske, a na temelju njega uskoci su nakon toga otpušteni iz mletačke vojske.⁴ Od tog datuma pa nadalje opet počinju njihovi napadi na mletačku imovinu i mletačke podanike na kopnu i na moru.⁵

Kada je iz Carigrada u Veneciju stigla informacija da sultan opremljuje snažnu flotu, koju će uputiti u Jadran da bi tamo razorila primorske gradove, glavna utočišta uskoka, te da je naredio turskim pograničnim stražama da poduzmu odgovarajuće mjere za zaštitu granica protiv uskočkih napada, mletački se Senat veoma uznemirio.⁶ Morao je voditi brigu da ne bi uskoci svojim napadima u tursku pograničnu pokrajinu izazvali osvetu Turaka nad mletačkim podanicima.⁷ Pored toga Mletačka Republika obvezala se mirovnim ugovorom s Turcima od godine 1573. garantirati sigurnu i slobodnu plovidbu svim brodovima Jadranom, a sada je bila konfrontirana

1 J. v. HAMMER-PURGSTALL, *Geschichte des Osmanischen Reiches* (Pesth, 1828), III, str. 563, str. 589. — L. v. PASTOR, *Geschichte der Paepste seit dem Ausgang des Mittelalters*, (Freiburg, 1920), VIII, str. 545. — G. STANOJEVIĆ, Prilozi za istoriju Senjskih Uskoka, u: *Istorijskih Glasnik*, 1, (Beograd, 1960), str. 110.

2 C. v. HORVAT, *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, 32 (= *Monumenta Historiam Uscochorum illustrantia*, vol. I), (Zagreb, 1910), (u daljnjem tekstu: *Monum. spect. hist. Slav. merid.* 32), str. 6, br. 7, 8, 9. — A. THEINER, *Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium Historiam Illustrantia*, II, (Zagreb, 1863—1875), str. 57 i 59. — G. NOVAK, *Monum. spect. hist. Slav. merid.* 47 (= *Commissiones et Relationes Venetae*) *Mletačka uputstva i izvještaji*, Tom. IV, (Zagreb, 1964), str. 76—78) *Relation M. Veniero*. — P. SARPI, *La Rpubblica di Venezia, la Casa d'Austria e gli Uscocchi. Aggiunta e supplemento all'istoria degli Uscocchi, trattato di pace et accommodamento. A cura di Catano e Luisa Cozzi*, (Bari, 1965) str. 408. — HKR Exp., 1570. Dezember 29, Nr. 158, Pr. 17or. — G. STANOJEVIĆ, Prilozi . . . str. 111 — G. STANOJEVIĆ, *Senjski Uskoci*, (Beograd, 1963), str. 95. — S. GIGANTE, *Venezia e gli Uscocchi*, (Fiume¹, 1931), str. 29.

3 G. STANOJEVIĆ, *Senjski Uskoci*, str. 95.

4 B. POPARIĆ, *Povijest Senjskih Uskoka*, (Zagreb, 1936), str. 39.

5 Kompletan spisak svih napadaja uskoka nalazi se u prilogu.

6 S. GIGANTE, *Venezia e gli Uscocchi*, (Fiume¹, 1904), str. 14. — C. v. HORVAT, *Monum. spect. hist. Slav. merid.* 32, str. 24. — B. POPARIĆ, op. cit. str. 41. i slijedeće.

7 KRAVJANSZKY, M., *Il Processo degli Uscocchi*, u: *Archivio Veneto*, serie V, vol. V, (Venezia 1929), str. 239.

rastućim brojem uskočkih napada na brodove, bez obzira na njihove vlasnike ili na zastavu pod kojom su plovili.⁸ Zato se Republika obratila caru (Maximilian II) s protestnom notom, kojom je zatražila ne samo nadoknadu za sve štete koje su nanijeli uskoci i strogo kažnjavanje svih zločinaca već i iseljavanje svih uskoka iz svih primorskih gradova, tako da im se sa sadašnjom imovinom oduzme i njihov »životni element«, budući da oni na drugim mjestima i pod drugim uvjetima, a vlastitim snagama, neće moći preživjeti.⁹

Teške optužbe izrazio je mletački izaslanik i zbog ponašanja austrijsko-habsburških vojno-pokrajinskih organa, starješina i kapetana, koji su prema uvjerenju Senata zajedno s uskocima vršili zločine, pa su prema tome i sami krivi.¹⁰

Na traženje Mletačke Republike konačno se na cara obratio i papa Grgur XIII, i to prvo putem nuncija (Giovani Delfino),¹¹ a zatim i vlastitim breveom od 28. 2. 1576.¹² Pod pritiskom tih diplomatskih urgenca car odredi da se konačno uputi specijalna komisija u Senj, s nalogom da pronađe i vrati plijen, da strogo kazni zločince i da smijeni kapetana.¹³

Imenovani su komesari: dr Johann Huetstocker,¹⁴ Franz Dornberg,¹⁵ Ludvig Ungnad i tadašnji zagrebački biskup Đuro Drašković.¹⁶ Došavši u Senj, komesari su uspjeli uhapsiti nekoliko osumnjičenih i staviti ih u pritvor, a neke druge uputiše na suđenje, na carski dvor. Dio plijena uspjeli su pronaći¹⁷ i vratiti »mletačkom kapetanu protiv uskoka« Almoru Tiepolu.¹⁸

Dotadašnji senjski kapetan Ivan Fernberger¹⁹ smijenjen je carskim dekretom od 20. 3. 1576, budući da su komesari dokazali i njegovu krivicu, kao

8 KRAVJANSZKY, M., loc. cit., str. 239 i slijed. — G. STANOJEVIĆ, Senjski Uskoci, str. 95. — Venezia je preuzela tu obavezu na osnovu svog zahtjeva na »dominio del mare Adriatico«: opširno obrazloženje tog zahtjeva te mletačkih argumenata u vezi sa tim problemom, v. kod: P. SARPI, Il dominio del Mare Adriatico. A cura di Roberto CESSI, (Padova, 1945). — P. SARPI, La Repubblica di Venezia, ... str. 93. i slijed. — R. CESSI, La Repubblica di Venezia e il problema adriatico, (Napoli, 1953). R. CESSI, Paolo Sarpi ed il problema adriatico, u: Paolo Sarpi e i suoi tempi, (Città di Castello, 1923), str. 148. i slijed. — A. CAMERA, La polemica del dominio sull'Adriatico nel secolo XVII, u: Archivio Veneto, serie V, vol. XX, (Venezia, 1937), str. 251. i slijed. — S. ROMANIN, Storia documentata di Venezia, (Venezia, 1912—1921), 12 svezaka. — A. PUSCHI, Attinenze tra Casa d'Austria e la Repubblica di Venezia dal 1529. al 1616, (Trieste, 1878—79), str. 4. — F. SENECA, La politica veneziana dopo l'Interdetto, (Padova, 1957), str. 69 i slijed.

9 B. POPARIĆ, Povijest Senjskih Uskoka, str. 41. i slijed. — G. STANOJEVIĆ, Senjski Uskoci, str. 96.

10 G. STANOJEVIĆ, op. cit. ibidem.

11 C. v. HORVAT, Monum. spect. hist. Slav. merid. 32, str. 16, br. 28. — B. POPARIĆ, op. cit. str. 42. — G. STANOJEVIĆ, op. cit. str. 98.

12 C. v. HORVAT, loc. cit. str. 32, str. 16, br. 29.

13 B. POPARIĆ, op. cit. str. 42. — G. STANOJEVIĆ, op. cit. str. 98.

14 HKR Reg. April 21, Nr. 112, Pr. 263r (1575) i April 23, Nr. 123, Pr. 263r.

15 HKR Reg. 1575, Juni 1, Nr. 2, Pr. 272r.

16 C. v. HORVAT, loc. cit. str. 32, str. 17, zabilježka br. 1.

17 C. v. HORVAT, loc. cit. str. 32, str. 18, br. 32. — G. NOVAK, Monum. spect. hist. Slav. merid. 47, str. 202. — HKR Reg. 1576, September 10, Nr. 75, Pr. SSR; November 1, Nr. 5, Pr. 5v. — HKR Exp. 1576, Dezember 14, Nr. 73, Pr. 6r. Instrukcija komesarima: HKR Reg. 1575, April 30, Nr. 166, Pr. 264v; Mai 27, Nr. 146, Pr. 49r; Ova je komisija bila poslana u Senj već u 1575. g. »... zur erkundigung ainer neuen Mhör-Rauberey...« (radi istraživanja novog napadaja uskoka na moru): HORVAT, loc. cit. str. 17, br. 31. — O tome i P. SARPI, La Repubblica di Venezia... str. 408.

18 G. STANOJEVIĆ, op. cit. str. 98.

19 Ivan (Hans) Fernberger, rođen Tirolac. Od 19. g. starosti vojnik, pratio je cara Karla V. na krunidbene svečanosti u Aachen. Služio je u ratu protiv Francuza u Italiji te u ratu protiv Turaka u Mađarskoj, gdje je bio zarobljen od Turaka. Otkupio je i poslije povratka iz turskog ropstva opet je sudjelovao u ratu protiv Francuza u Milanu. U g. 1545. odlikovan plemstvom. U ratu protiv Turaka u 1566. komandirao je s 3 tirolske i 2 koruške jedinice. 1574. imenovan senjskim kapetanom kao nagrada za sudjelovanje u ratovima. Poslije 1576. komandant štajerske jedinice, a 1577. g. kapetan Dvorske straže u Grazu, 1579. gradski komandant Beča. Tamo je i umro 1584.: R. LOPASIĆ, Karlovac. Poviest i mestopis grada i okolice, (Zagreb, 1879), str. 175 i slijed.

HKR Reg. 1574, August 21, Nr. 151, Pr. 232v

HKR Reg. 1574, August 24, Nr. 160, Pr. 235v

HKR Reg. 1574, Oktober 11, Nr. 71, Pr. 2v

HKR Exp. 1575, Jaenner 5, Nr. 20, Pr. 246v

HKR Reg. 1574, September 30, Nr. 245, Pr. 2v

i niz teških nedostataka u izvršavanju dužnosti.²⁰ Naslijedio ga je Kaspar Raab,²¹ koji je nastupio senjski kapetanat u tijeku godine 1576, uz nalog da po mogućnosti istjera uskoke iz grada.²² Ovaj podatak, kao i datum njegova otpusta, za koji je sâm zamolio cara godine 1585, uz napomenu da je odslužio 44 godine u carskoj vojsci,²³ jedini su biografski podaci kojima raspoložemo, tako da mahom ostaje njegov život nejasan, jer ga možemo pratiti, do daljnjega, samo u vezi sa senjskim događajima.

Međutim, u razdoblje njegove djelatnosti kao senjskog kapetana spadaju značajni događaji.

Bio je svjedok kada su uskoci pod vodstvom svojih vojvoda braće Daničića surađivali u planovima turskih podanika da podruju tursku vladu na Balkanu osvajanjem važnih ključnih tvrđava i gradova. Bile su to ideje o zajedničkom ustanku među pokorenim balkanskim narodima, a njihove su nade, hrabrost i oduševljenje za sve veći i sve organiziraniji otpor pobuđivali svećenici turskih pokrajina, kao i planovi rimskih papa i evropskih vladara o osnivanju zajedničke lige svih evropskih država protiv osmanskog carstva, koje se — na vrhuncu svoje teritorijalne moći — već nalazilo u stanju unutrašnjeg oslabljenja. Primorski uskoci sa svojim vojvodama uključili su se u tu borbu, ne samo svojim učestalim napadima na tursko područje već i kao važni pomagači i posrednici zavjerenika u turskim krajevima s kojima su uspostavili i održavali veze na svojim putovanjima. Takvi planovi, međutim, oštro su se suprotstavljali carskoj politici, koja je bila primorana sve poduzeti kako bi se održao mir s Turcima, koji je trebao prema mirovnom ugovoru trajati još do godine 1584, a na temelju kojeg su uskocima bili zabranjeni napadi i pljačkanja na moru i na kopnu. Konfrontacija uskočkih vojvoda s predstavnikom carske politike dostigla je svoj vrhunac u sudskom postupku koji je pokrenuo senjski kapetan protiv njih budući su se vojvode po Raabovu ocjenjivanju uporno suprotstavljali Raabovim težnjama za redom i disciplinom među stanovnicima Senja. Međutim, to suđenje nije završilo onako kako bi se to i očekivalo, porazom vojvode, nego osuđenjem samog kapetana. Raabov spor protiv senjskih uskočkih vojvoda, na čijoj se strani nalazilo skoro cjelokupno stanovništvo Senja, jasno prikazuje način Raabova postupanja i njegova djelovanja, kao i njegove odnose prema Senjanima, a sam postupak otkrio je ozbiljne i znatne negativnosti njegove osobnosti.

Odmah nakon nastupa novi senjski kapetan uputio je osumnjičene uskoke i poznate zločince na potreban rad u senjskim šumama, tj. sječu drveta radi boljeg pregleda okoliša, što je bilo potrebno za zaštitu samog

²⁰ P. SARPI, op. cit. str. 408.

HKR Exp. 1576, April 126, Nr. 140, Pr. 14r i Juni 19, Nr. 83, Pr. 71v. — HKR Reg. April 26, Nr. 239, Pr. 16v.

²¹ C. v. HORVAT, loc. cit. 32, str. 18. —

HKR Reg. 1576, Juni 21, Nr. 91, Pr. 228r

HKR Reg. 1576, Juni 28, Nr. 172, Pr. 32r

HKR Reg. 1576, Juli 7, Nr. 51, Pr. 247r

HKR Reg. 1576, Juli 7, Nr. 56, Pr. 3r

HKR Reg. 1576, November 1, Nr. 5, Pr. 5v

²² HKR Reg. 1576, Dezember 14, Nr. 74r, Pr. 286r

LOPAŠIĆ, R., Monum. spect. hist. Slav. merid. 15 (= Acta confinii militaris Croatiae illustrantia / Spomenici Hrvatske krajine) Tom. I, (Zagreb, 1884), str. 52.

S. GIGANTE, Venezia e gli Usocchi, (Fiume², 1931), str. 32.

²³ Njegovo traženje za otpust, uz obrazloženje, da je »ein Allter erlebter und abgearbeitet... diennern, koji nakon 44 godina službe u carskoj vojsci... solch muehsamb Hauptmanschaft... weiter zuversehen, schwaerlich fahlen wuerdet...« (Raabovo pismo nadvojvodi od 27. 2. 1585): 10e.HKR/1585 Croatica Februar — Nr. 25, Pr. 25r i ass. 3rv, te 10e.HKR/Croatica, 1585, Juni — Nr. 8, Pr. 82r.

grada od iznenadnih turskih napada.²⁴ Mletački kapetan protiv uskoka Almororo Tiepolo²⁵ iskazivao je veliko priznanje ovom činu, a u svojoj obavijesti — relaciji Senatu upozorio je Senat da je time senjski kapetan poštedito mletačke otoke od velikih šteta, pretpostavljajući da će takav rad skrenuti težnju uskoka za gusarenjem i »izletima« na more, a osim toga, bolje straže mogle bi i djelotvornije braniti pristup Turcima na more.²⁶

Međutim, kada je senjski kapetan s okrivljenim uskocima htio obnoviti nekoliko zabačenih tvrđava — među ostalima i Karlobag — i u njih smjestiti uskočke straže, Senat je uložio protest kod cara i upozoravao ga na opasnost stalne uskočke posade u Karlobagu, kao i na to da bi ta posada mogla izazvati tursku osvetu na mletačkim podanicima. Mletački izaslanik ponovno je zatražio konačno rušenje tih tvrđava jer se povećanjem razbojničkih utočišta povećava i sâm broj razbojnika.²⁷ Uskoci koji su 1576. napali mletačke otoke i gradove (Murter, Primošten i Rogoznicu) pritvoreni su a Raab se založio kod carskog dvora za njihovo izručenje mletačkom sudu.

Mlečani, koji su se po starom običaju sakrivali u Senju, poznatom utočištu onih koji su bježali od zakona, nisu više bili prihvaćani.²⁸ Zahvaljujući tim strogim i odlučnim mjerama, u godini 1577. znatno se smanjio broj uskočkih napada. Tek u slijedećoj godini zabilježen je opet njihov porast.²⁹ Novi mletački kapetan protiv uskoka Alvise Balbi³⁰ osvetio se za to blokiranjem prilaza prema istarskoj grofoviji Pazinu, onemogućujući time opskrbu primorskih gradova hranom i žitom.³¹

Do teških zločina došlo je i godine 1579.³² Ponovno se mletački Senat žalio carskom izaslaniku prijeteci da će sam poduzeti odgovarajuće mjere, tj. osvetiti se i Senju i drugim primorskim gradovima ukoliko car ne bi uložio sav svoj trud i spriječio daljnje zločine. Te mletačke žalbe ipak učiniše to da je nadvojvoda Karlo, prema nalogu cara,³³ naredio kapetanu Raabu da

24 G. NOVAK, *Monum. spect. hist. Slav. merid.* 47, str. 203; *Relazione A. Tiepolo*. — S. GIGANTE, *Venezia e gli Uscochi*, (Fiume¹, 1904), str. 84 — prilog.

25 Mletačka kapetanija protiv Uskoka osnovana je 1575, a prvi je kapetanom imenovan Almororo Tiepolo. Njegova instrukcija glasi: »... tener nette et sicure le rive dove praticano Uscochi... perseguitandoli...«: G. NOVAK, *loc. cit.*, 47, str. 203, — B. A. KRCELIC/KERCSELICH, *De Regnis Dalmatiae, Croatiae Sclavoniae Notitiae praeliminares. Periodis IV, distinctae*, (Zagrabiae, 1770), str. 333. — S. GIGANTE, *op. cit.* (Fiume¹, 1904) str. 74, i slijed. (prilog).

26 G. NOVAK, *loc. cit.* 47, str. 203.

27 G. STANOJEVIC, *Senjski Uskoci*, str. 100.

28 G. NOVAK, *loc. cit.* 47, str. 203.

29 HKR Exp. 1577, Mai 13, Nr. 20, Pr. 141r

HKR Exp. 1577, November 24, Nr. 77, Pr. 22r

HKR Reg. 1577, November 24, Nr. 152, Pr. 23v

Izvjestaj carskog izaslanika (oratora) u Veneciji o štetama učinjenim po uskocima: HKR Exp. 1577, November 10, Nr. 25, Pr. 186v.

IOe. HKR/Croatica 1578, Februar —, Nr. 19, Pr. 14r (fsc. br. 1)

IOe. HKR/Croatica 1578, Juli —, Nr. 4, Pr. 75r (fsc. br. 1)

IOe. HKR/Croatica 1578, Juli —, Nr. 14, Pr. 77r (fsc. br. 1)

IOe. HKR/Croatica 1578, September —, Nr. 4, Pr. 99v (fsc. br. 1)

IOe. HKR/Croatica 1578, September —, Nr. 19, Pr. 101r (fsc. br. 1)

IOe. HKR/Croatica 1578, November —, Nr. 55, Pr. 142r (fsc. br. 1)

IOe. HKR/Croatica 1578, Dezember —, Nr. 16, Pr. 162v (fsc. br. 1)

S. GIGANTE, *op. cit.* (Fiume¹, 1904), str. 76 (prilog).

30 G. NOVAK, *loc. cit.* 47, str. 271 i slijed.: *Relazione Alvise Balbi*. — S. GIGANTE, *ibidem*.

31 IOe. HKR/Croatica 1578, Februar —, Nr. 41, Pr. 17r i ass.

HKR Registr. 1578, Maerz 10, Nr. 35, Pr. 1r

HKR Registr. 1578, April 28, Nr. 119, Pr. 14v

HKR Registr. 1578, April 28, Nr. 120, Pr. 14v

HKR Registr. 1578, April 28, Nr. 124, Pr. 197v

32 IOe. HKR/Croatica 1579, Februar —, Nr. 8, Pr. 19r (fasc. br. 2)

IOe. HKR/Croatica 1579, April —, Nr. 47, Pr. 57r

IOe. HKR/Croatica 1579, Mai —, Nr. 12, Pr. 69v

IOe. HKR/Croatica 1580, Jaenner —, Nr. 46, Pr. 16r i ass. 7r, 11r.

te 1v i slijed., 13r, 22 i slijed.

P. SARPI, *La Repubblica di Venezia*... str. 410.

33 IOe. HKR/Croatica 1580, Jaenner —, Nr. 46, Pr. 16r i ass. 3r—5r.

strogo kažnjava krivce i vrati opljačkanu robu. Isto je tako i vrhovni komandant hrvatske Vojne krajine Auersberg (Auersperg) dobio nalog od nadvojvode da se što hitnije uputi u Senj i uhapsi braću Daničić, kolovođe teških napadaja prošlih godina, i njihove pristaše.³⁴ No prema svim indicijama izgleda da to nije učinjeno.³⁵ Naime, jedan od glavnih kolovođa kod napada godine 1579, Franjo Spečarić, još prije nego što je i bilo najavljeno kažnjavanje krivaca uspio se spasiti bijegom na imanje grofa Zrinskog u Novi Vinodolski a zatim u tvrđavu Dubovac.³⁶ Neki drugi uskok, »Rachitniza«, kojeg je Raab bio pritvorio u Senju, uspio je pobjeći a da ga nitko nije spriječio niti progonio.³⁷

Godine 1580. senjski uskoci pripremali su realizaciju plana, koji se već prije, za vrijeme turskih ratova,³⁸ u nekoliko navrata pojavio — osvajanje tvrđave Klis, koja je zbog strateški znatnog položaja na križanjima putova prema Bosni i Hercegovini trebala biti ishodište za osvajanje tih zemalja. Nositelj te ideje bio je redovnik fra Anđeo Trogiranić, a suradnici mu bijahu uskoci,³⁹ pored mletačkih i turskih podanika.⁴⁰

Nadvojvoda Karlo simpatizirao je, zbog vjerskih razloga, te planove.⁴¹ Nije međutim dokazano da je i senjski kapetan Kaspar Raab na bilo koji način surađivao sa zavjerenicima, a nema podataka niti o njegovoj ulozi u svim događajima vezanim uz to osvajanje, niti o njegovu stavu nakon poraza zavjerenika.

Do godine 1582. pripreme uskoka i fra Anđela došle su tako daleko da se fra Anđeo odlučio započeti ustanak. Uskoci, pod vodstvom Jurja Daničića i samog bratra, uputiše se u Klis, djelomično morem, a djelomično kopnom. U oluji brodovi sa zavjerenicima potonuše, a njihovi su se suurotnici odlučili sami poduzeti napad. Međutim, straža tvrđave, njihovi saveznici, navodno su ih izdali, tako da je prema izvještaju mletačkog nuncija Campeggija⁴²

34 Ibidem, Jaenner, Nr. 46, Pr. 16r i ass. 16 i slijed.

35 G. STANOJEVIĆ, Senjski Uskoci, str. 102.

36 IOe.HKR/Croatica, 1580, Jaenner —, Nr. 46, Pr. 16r i ass. 14 i — slijed.

37 Ibidem. Jaener —, Nr. 46, Pr. 16r i ass. 15r.

38 1555. prvi put je spomenut takav plan o osvajanju Klisa, koji je od 1537. bio u turskim rukama. Dalmatinski dominikanac, fra Filip Splićanin izlagao je na carskom dvoru svoje ideje, koje je kasnije iznio i prioru dominikanskog samostana u Beču. To je saznao i pomoćnik mletačkog izaslanika, koji je odmah obavijestio svoju vladu o postojanju planova, čija bi realizacija mogla teško ugroziti mletačko-turske odnose. Poznato je još da je Mletačka Signoria odmah dala pritvoriti i mučiti pristalice dominikanaca, a samom Filipu Splićaninu izgubili su se tragovi. Time je bila zapečaćena sudbina tog plana, i do daljnjega onemogućeni svi radovi o tome: AFA, HKR Reg. Akt 1555, 3/34, Wien 24.3., folio 1 i slijed., ibidem, Akt 1555, 5/22, Wien 27.5., — Akt 1555, 6/1, Wien 3.6., Akt 1555, 6/23, Wien 27.6. i Akt 1555, 5/10, Wien, 10.5. — G. STANOJEVIĆ, op. cit. str. 149. i slijedeće, pomoću dokumenata iz mletačkog državnog arhiva (ASV) nadopunio je gornje prikazivanje ovako: Mlečanin u službi papinskog nuncija na carskom dvoru, Mihajlo Crnojević, bio je obaviješten o tim planovima i javio ih je mletačkoj vladi. — 1572. Generalni providur Dalmacije, Jacopo Foscarini, načinio je takav plan, ali tražeći pri tome mletačke interese. I taj plan nije doživio ostvarenje: J. TOMIĆ, Grad Klis u 1596. g., (Beograd, 1908), str. 2. i slij. — L. JELIĆ, Izprave o prvom uroti za oslobođenje Klisa i kopnene Dalmacije od Turaka godine 1580—86., u: Vjestnik hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arhiva, godina VI, (Zagreb, 1904), str. 97.

39 F. RAČKI, Prilog za povijest hrvatskih uskoka: Starine IX, (Zagreb, 1877) str. 199.

40 J. TOMIĆ, op. cit. str. 12. — HORVAT, C. v., Monum.-spect. hist. Slav. merid. 32, str. 26. — L. JELIĆ, loc. cit. str. 98.

41 HORVAT, C. v., loc. cit. 32, str. 29. — L. JELIĆ, loc. cit. str. 99. IOe.HKR/Croatica, 1581, Juni —, Nr. 16, Pr. 102r. — HKR Exp. 1581, DeceMBER 20, Nr. 44, Pr. 7r. — HKR Reg. 1581, DeceMBER 20 Nr. 57, Pr. 288v. (fsc. br. 2).

O pripremnim radovima za osvajanje grada: IOe.HKR/Croatica, 1582, Juni —, Nr. 31, Pr. 74r; Juli —, Nr. 16, Pr. 102r; DeceMBER —, Nr. 28, Pr. 162r; IOe.HKR/Croatica 1583, Jaenner —, Nr. 21, Pr. 8r (fsc. br. 2); također kod J. TOMIĆ, op. cit., str. 15. — L. JELIĆ, loc. cit. str. 102.

42 HORVAT, C. v., loc. cit. 32, str. 30. i slijed. — L. JELIĆ, loc. cit. str. 101. — F. RAČKI, loc. cit. str. 199. — J. TOMIĆ, op. cit. str. 16.

došlo do okršaja s turskom posadom, u tijeku kojega uskoci navodno ubiše otprilike 100 Turaka. Usprkos tomu Turci su uspjeli odbiti napad i poraziti uskoke.

Sličan je opis i anonimnog pisca,⁴³ koji navodi da suurotnici u tvrđavi nisu prepoznali senjske saveznike jer im fra Anđeo na njihova pitanja nije znao odgovoriti.

Prema Tomićevu izvještaju car Rudolf II, nije odobrio plan osvajanja bilo koje turske tvrđave, s obzirom na mirovni ugovor s Turcima, kojemu je rok trajanja trebao isteći tek godine 1584,⁴⁴ a koji car ni pod kojim uvjetima nije želio ranije raskinuti. Ne naišavši na podršku cara, uskoci nisu bili dugo strpljivi, pa su se odlučili za samostalno postupanje. Zbog toga su se uputili u Klis kako bi se tamo posavjetovali sa svojim pouzdanicima. Ali su ovi odbili daljnju suradnju s uskocima uz obrazloženje da bi samo fra Anđelu i njegovu odredu otvorili ulaz u tvrđavu. Napokon, prema tom prikazivanju, 2. 1. 1583. četa uskoka i mletačkih podanika pod vodstvom fratra krenula je prema Klisu. Turci, već davno obaviješteni o zavjeri, dočekaše napadače i poraziše ih uz teške gubitke.⁴⁵

Obavda opisa tih događaja, ma koliko se međusobno razlikuju, poklapaju se u činjenici da su uskoci svojom nepromišljenošću upropastili plan i onemogućili njegovu realizaciju.

Uskoci, njegove vojvode i fra Anđeo vratili se poslije nesretnih događaja u Senj.⁴⁶

Mletački je providur objavio oglas prema kojem će hvatanje kolovođa nagraditi s 1000 dukata po glavi.⁴⁷

Usprkos nesretnom završetku osvajanja Klisa, ideja se nije dala sasvim iskorijeniti, iako su turski podanici i zavjerenici, kao i nadvojvoda, izgubili nadu u skoro oslobođenje od turskog jarma.⁴⁸

Uskoci, naviknuti na neuspjehe, držali su takve planove živim. Do 1586. bili su u stalnom kontaktu, te vodili razgovore sa svojim povjerenicima u tim krajevima, i to tako tajno da neupućeni doista nisu mogli vjerovati u postojanje takvih planova. Uistinu se međutim ubrzo osnovao novi savez sastavljen od sudionika iz godine 1583, koji se znatno povećao.⁴⁹

1586. fra Anđeo uspijeva predobiti i državnog tajnika Apostolske Stolice kardinala Decija Azzolina i cjelokupnu rimsku kuriju za svoj plan. Međutim njegova realizacija nije još dozrela. Srce novog poduzimanja, već poznati fratar Anđeo, nestao je, naime, bez traga i glasa s pozornice događaja.⁵⁰

43 F. RAČKI, loc. cit. str. 199.

44 J. v. HAMMER-PURGSTALL, Geschichte des Osmanischen Reiches, (Pesth 1834), sv. II, str. 534. — Primirje s Turcima trebalo bi trajati još do 11. 1. 1584.

45 J. TOMIĆ, op. cit., str. 16.

46 J. TOMIĆ, Grad Klis u 1596. g., str. 16. i slijed.

47 Ibidem.

48 IOe.HKR/Croatica, 1583, Maerz., Nr. 20, Pr. 34r

IOe.HKR/Croatica, 1585, Mai., Nr. 10, Pr. 70v

IOe.HKR/Croatica 1585, August., Nr. 4, Pr. 105v

HKR Exp. 1586, Februar 3., Nr. 9, Pr. 10r. — HORVAT, C. v., Monum. spect. hist. Slav. merid. 32, str. 39, br. 40. — L. JELIĆ, Izprave o prvoj uroti za oslobođenje Klisa i kopnene Dalmacije od Turaka godine 1580—86, u: Vjestnik, hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arhiva, g. VI, str. 100. i 102.

— B. POPARIĆ, Povijest Senjskih Uskoka, str. 46. i slijed. — J. TOMIĆ, op. cit. str. 26—30.

49 HORVAT, C. v., loc. cit. 32, str. 39 i slijedeće. — L. JELIĆ, loc. cit. str. 100. i slijed. — B. POPARIĆ, op. cit., str. 46. i slijed. — J. TOMIĆ, op. cit., str. 30. i slijed.

50 HORVAT, C. v., loc. cit. 32, str. 41—54. — L. JELIĆ, loc. cit., str. 101—113. — J. TOMIĆ, op. cit., str. 34.

Jesu li planovi bili izdani Turcima, ili je oduševljenje nestalo, to se danas više ne da ustanoviti. Tek u tijeku velikog turskog rata 1590—1606, ponovno oživljava ta ideja. Uskoci opet sudjelovahu u pripremama za novo osvajanje, te 1596. postigoše ponovno impozantan, ali kratkotrajan uspjeh. Na kraju turska nadmoć ipak ih pobijedi, a grad i tvrđava Klis ostade do 1656. u turskim rukama. 1656. Klis osvoje Mlečani.⁵¹

Za vrijeme drugog osvajanja Klisa, između 1578. i 1583, uskoci nastaviše rat morem i kopnom i protiv Turske i protiv Mlečana, a u tom ratu osobito su se isticali njihovi vojvode braća Daničić.⁵² Taj rat doveo je Turke 1580. neposredno pred vrata grada Senja. Na dan sv. Mihajla, 29. 9. 1580. u šumama okoliša uskočke straže naišle su na turski odred, koji je krenuo prema Senju da bi grad osvojio s kopna. Uskoci — navodno ih je bilo samo desetorica — pod vodstvom Jurja Daničića u tijeku okršaja uspješe ubiti nekoliko Turaka, a ostale otjerati. Nakon nesretnog završetka tog sukoba Turci poslaše predstavnike Daničiću s molbom za pomirenje, da bi uskoci odustali od osвете.⁵³ Koliko je Kaspar Raab bio obaviješten o tome, nije poznato. No veze braće Daničića s neprijateljem ipak nisu ostale nezapažene. Već je Raab te kontakte registrirao i iznio ih Ratnom sudu u tijeku svojega obračuna s vojvodama. Kako se naime vidi, Daničićev je stav prema Turcima bio dvoiličan: dokazano je da su braća Daničić podržavali veze s Turcima, protiv kojih su s druge strane ratovali.

Novi val napadaja izazvao je protiv uskoka ponovno žalbe, ne samo Mlečana i Turaka već i Dubrovčana. Neprijateljstvo uskoka protiv Dubrovčana potječe još iz 1571, kada su prigodom uskočkog napada na dubrovačko područje opljačkana dubrovačka sela i trgovački karavani toga grada, a pod vodstvom slavnog vojvode Đure Daničića (starijeg). Stari Đuro Daničić bio je uhapšen i u zatvoru mučno ubijen. Uskoci, a pogotovo Daničićevi sinovi, nisu zaboravili ovo umorstvo i osvećivali su se Dubrovčanima gdje god im se pružila mogućnost.⁵⁴

Pod pritiskom tolikih žalbi (a da bi ih se već jednom riješio) car odlučio 1581. poslati novu komisiju u Senj radi ispitivanja žalbi i sakupljanja opljačkane robe. U tu komisiju imenovani SU: kranjski zemaljski glavar (vice-dom), kapetan Rijeke, kasniji senjski kapetan Furio Molza i vrhovni komandant hrvatske Vojne krajine.⁵⁵ Prema carskoj instrukciji strogo im je bilo naloženo kazniti krivce a uz to uhapsiti vojvode Daničić s njihovim pristašama.

Nakon dolaska u grad komesari su počeli proganjanjem osumnjičenih uskoka. Uspjeli su ih nekoliko uhapsiti. Neki su bili smjesta osuđeni na smrt i ubijeni, a drugi istjerani iz grada i stavljeni izvan zakona. No nema dokaza da su komesari tako postupali i prema vojvodama.⁵⁶ Zato je 1581. sâm senjski kapetan pokrenuo sudski postupak protiv vojvode braće Daničić i Matije Tuerdislovicha kod karlovačkog Ratnog suda (Kriegsregiment). U svojoj optužnici navodi Raab da su se spomenute vojvode suprotstavili nje-

51 J. TOMIĆ, op. cit., str. 66 — str. 291. — HORVAT, C. v., loc. cit. 32, str. 92—108. — G. STANOJEVIĆ, op. cit., str. 152—160.

52 IOe.HKR/Croatia, 1584, Februar-, Nr. 24, Pr. 21v i Februar 27, Pr. 24r. — G. STANOJEVIĆ, op. cit., str. 110. i slijed.

53 F. RACKI, loc. cit. str. 194. i slijed.

54 G. STANOJEVIĆ, op. cit., str. 94.

55 Vrhovni komandant hrvatske Vojne krajine bio je tada Andreas v. Auersperg/Auersberg: IOe.HKR/Croatia 1581, Mai-, Nr. 4, Pr. 76v. — Umro u tijeku 1581. Vršitelj dužnosti postao je Achatz v. Thurn: Ibidem, 1581, Juli-, Nr. 32, Pr. 119r i Oktober-, Nr. 33, Pr. 119v.

56 G. STANOJEVIĆ, op. cit., str. 102.

govu nastojanju za održavanjem prava i reda u gradu i sprečavanju novih napada na brodove. Dalje, da su vojvode pobunile protiv njega ostale voj-
nike pod kapetanovom komandom i da vojvode odbijaju izvršiti svoje obveze
u pogledu straža. Nadalje, da podržavaju tajne i izdajničke veze s Mlečanima
i s Turcima, te da su se u svakom pogledu dokazali koristoljubivima, sebič-
nima i svojevglavima.

U daljnjem tekstu optužnice Raab točnije specificira prekršaje vojvoda:
prigodom suđenja nekim zločincima (optuženim zbog pljačkanja na moru)
pod predsjedavanjem kapetana, optuženi vojvode i njihovi pristalice (a koji
su bili i sami surađivali s tada optuženim zločincima), oružano navalili u
tvrđavu i prisilili kapetana na prekid sudske rasprave, kojom je prilikom
došlo do žestoke svađe između Raaba i Jurja Daničića. Raab je prema vlas-
titom prikazivanju čuo izjavu vojvode da će zabraniti krvniku izvršenje sud-
ske odluke na njihovim drugovima, makar ga morali vlastitom rukom sprije-
čiti.⁵⁷

Na temelju te optužnice vrhovni komandant hrvatske Vojne krajine
pozvao je vojvode u Karlovac na saslušavanje. Međutim, braća Daničić ute-
zaše se doći, već krenuše u Graz, na dvor nadvojvode Karla, gdje su sami
tužili kapetana Raaba.⁵⁸

Za vrijeme njihova boravka u Grazu kapetan je Raab Ratnoj komandi
u Karlovcu poslao nove optužnice proširene i obogaćene s nekoliko novih
podataka. Prema njegovim optužbama braća Daničić ne samo da podržavaju
tajne veze s Mlečanima i Turcima već su i prihvatili ponudu nekoliko mor-
lačkih sela na Neretvi, to jest turskih podanika koji su se željeli osloboditi
turskog jarma i staviti se pod zaštitu uskočkih vojvoda, a time i cara. Za
to vojvode primaju od njih tribut nazvan »Haratsch«.

Bivšem vojniku iz Karlobaga Luciju Fantaguciju kojeg je Raab zbog
preljube, (a i zato što je on Raaba u nekoliko navrata tužio kod Ratnog
regimenta u Karlovcu zbog koristoljubivosti) otpustio iz vojske, senjske
vojvode ispostavili su zaštitno pismo (pasoš), u kojem je Daničić izrazito
naveo da je Raab takav pasoš Fantaguciju uskratilo.

Na temelju tih Raabovih optužbi Vojni sud takozvani »Regimentsschult-
heiss«⁶⁰ zakaza 1. raspravu (»1. Rechtstag) za 21. 2. 1582.⁶¹ Kao tužitelj braće
Jurja i Matije Daničić imenovan je Lienhardt Khillian, a obranu je vodio
Lienhardt Werndl.

Optužba je glasila:

1. Vojvode Juraj i Matija Daničić te Tuerdislović pogazili su prisegu
datu caru, nadvojvodi, vrhovnom komandantu Weickhardu von Auersperg
te Kasparu Raabu,⁶² jer nisu obavili svoju stražarsku dužnost i jer su otka-

⁵⁷ IOe.HKR/Croatia 1581, Juli-, Nr. 29, Pr. 118r, Oktober-, Nr. 12, Pr. 156v; Dezember-, Nr. 2, Pr. 191r.

⁵⁸ IOe.HKR/Croatia 1584, April-, Nr. 2, Pr. 138. i slijed., ass. 33r-37v.: 1. optužnica od 28. 9. 1581 (fasc. br. 3).

⁵⁹ Ibidem, (1584), April-, Nr. 2, ass. 43. i slijed.: 3. optužnica. od 3. 1. 1582.

⁶⁰ Ibidem, (1584), April-, Nr. 2, ass. 45r: »Schultheiss« = vojni sudac; u 16. st. još nije bio prav-
nik, već vojnik, koji je svojim iskustvom u vojnoj službi bio upoznat s vojnom pravnom praksom.
U njegovu nadležnost spadalo je vođenje procesa, dok su ostali vojnici bili porotnici. Tek u 17. st.
»Schultheiss« je obvezno bio pravnik.: Oesterreichisches Staats-Woerterbuch« izd. po MISCHLER E. —
ULRICH, J., sv. 3, Wien², 1907, kolumna 587.

⁶¹ Ibidem, (1584), April-, Nr. 2, ass. 45r.

⁶² Vojnici cijele Vojne krajine položili su zakletvu caru, štajerskim nadvojvodama kao vrhovnim
administratorima Vojne krajine (Oberste Grenzadministratoren — od 1580), a od 1557. vrhovnim ko-
mandantima i njihovim kapetanima. Kapetani su bili postavljeni radi sačuvanja vojne discipline. —
SCHWICKER, J., Geschichte der Oesterreichischen Militaergrenze, (Wien—Teschen, 1883), str. 9. —
BIDERMANN, H. I., Zur Geschichte der Uskokten in Krain. Sep. iz »Suchumi's Archive«, sv. II, (Lai-
bach, 1885) str. 24, 30.

zali kapetanu dužnu poslušnost. Time su posadili i razdvojenost među voj-
nike i uvrijedili čast i dostojanstvo kapetana.

2. Turske podanike na Neretvi (Norreta, Narenta) primili su pod svoju
zaštitu i uzimali od njih tribut i poklone, a sve to bez prethodnog obavješta-
vanja kapetana i njegova odobrenja.

3. Nisu podupirali Raaba pri održavanju discipline vojnika, već su je
uvijek omalovažavali.⁶³

Optuženi vojvode nisu se složili s točkama optužnice, već su pismeno
putem svojeg branitelja tražili odgodu rasprave radi saslušavanja svjedoka.
To im je sudac i odobrio.

Tadašnji vršitelj dužnosti vrhovnog komandanta Andree von Auersperg,
naredi zbog toga sucu da se uputi u Senj na »inkviziciju«.

Prema kasnijoj Raabovoj izjavi,⁶⁴ sudac krene, ali u društvu optuženih
vojvoda, koji su se upravo vraćali iz Graza, i odsjedne kod njih u Senju.
Na temelju Raabove optužnice saslušani su, zamjenik kapetana, vojnici s
ostalim vojvodama, gradski suci, te gradsko vijeće i stanovnici grada.⁶⁵

U pogledu optužbe i otkazivanju poslušnosti pojedine su izjave daleko
odstupale jedna od druge. Od ukupno 137 izjava najveći je dio naveo da su
vojnici kapetanu uvijek iskazivali dužnu poslušnost. Oni koji su dali suprotno
mišljenje, napomenuli su da je Raab bio sam kriv kad ga vojnici nisu slu-
šali, jer da bi ga vojnici rado slušali kad bi se i on sam besprijekorno po-
našao kao kapetan, kažnjavao zločince prema zasluži, održavao red među
ljudima i upravljao posadom pravedno.⁶⁶ Kad su se vojnici žalili svojim
vojvodama zbog Raabove samovolje, vojvode su im preporučili podnijeti te
žalbe carskim komesarima. Ali svjedoci jednoglasno zanijekaše da su voj-
vode nagovarali vojnike na otpor protiv kapetana. Naprotiv, često su ih voj-
vode upozorili na poslušnost prema kapetanu,⁶⁷ a kapetanu su preporučili
da kazni neposlušne.⁶⁸ Međutim, ti isti svjedoci izjavili su da se sami voj-
vode slabo brinu za kapetana i njegove naloge⁶⁹ jer su nezadovoljni kapeta-
nom — a zbog čega, nisu znali.⁷⁰ Neki je spomenuo da sve u svemu vojnici
više poštuju vojvode, a osobito braću Daničić, nego li kapetana.⁷¹ U vezi s op-
tužbom da su se vojvode pomoću oružja suprotstavili sudu i da su htjeli
spriječiti suđenje svom drugu i izvršenje smrtno kazne nad njim, iskristali-
ziralo se iz izjava svjedoka slijedeće stvarno stanje.

Devetog rujna 1581. Kaspar Raab je u tvrđavu predsjedavao suđenju
poznatom gusaru Jurju Subwaschi. Već je time Raab prekršio običaj prema
kojem se rasprava trebala održati na javnom mjestu. Za vrijeme suđenja
prodrli su vojvode u tvrđavu. Da li su tada bili naoružani ili ne, o tome se
svjedoci nisu mogli složiti.

63 Vojvodi nisu pomogli »... guet Regiment halten, sondern... (haben) dasselbig... Jederzeit
verachtet...«: IOe.HKR/Croatia, 1584, April-, Nr. 2, ass. 47v, (fasc. br. 3).

64 Ibidem, (1584), April-, Nr. 2, ass. 125, i slijed.: Raabovo pismo nadvojvodi od 18. 7. 1582.

65 Ibidem, (1584), April-, Nr. 2, ass. 48v i slijed., 142. slijed.

66 »... dann wann er sein Reputat unnd Hocheit in seinem bevelch hilte, straffete den der
Zustraffen wer... wuerde In groessere gehorsam gelaistet werden. Dann das Arme Kniegs-
volkh wegen seiner Rechtsfuehrung, die greste Noth unnd Hunger ausstehen muesste, Dieweil man
in seiner abwesenheit auf den Verwalter nichts geben thaet...«: Ibidem (1584), April-, Nr. 2, ass. 62r.

67 Ibidem, (1584), April-, Nr. 2, ass. 70v izjava svjedoka Gregor Magorevich.

68 »... wan Ihr ainen wist, der sich ungehorsam gegen Euch erzaigt... strafft In seiner
Verprechenhait nach...«: Ibidem (1584), April-, Nr. 2, ass. 54v: preporuka vojvoda kapetanu, prema
izjavi svjedoka Juryja Stypschtscha; ass. 61r svjedok Vane Sestriz.

69 Ibidem, (1584), April-, Nr. 2, svjedok Anthoni Deopuntij, gradski sudac u Senju: ass 63v;
svjedok Michell Sterbat, ass. 65v.

70 Ibidem, April-, Nr. 2 (1584), ass. 70v, Gregor Magorevich.

71 Ibidem, (1584), m April-, Nr. 2, ass. 77r, Jurey Plaggey; ass 52v, Paul Lasynovitsch.

Nametljivci su zahtijevali od sudaca odgovor na pitanje što će optuženom presuditi, na što su suci odgovorili: »Što mu propisuje pravo i što je zaslužio« (»was im Urteil und Recht gibt«). Na to Daničić zatraži obustavljanje postupka, jer sa 6—10 sudaca (točan broj se ne zna) suđenje nije pravovaljano. Neki su svjedoci međutim spomenuli da se Raab za vrijeme rasprave prošetao po dvorani, bijesno i razjareno vrijeđao Jurja Daničića, na što je Daničić mirno odvratio: »Du bist Hauptmann und Ich Zengerischer Wojwoda. Ich bin so guet in meiner Wojwodaschaft als Du in deiner Hauptmanschaftt«. (Ti si kapetan, a ja senjski vojvoda. Ja isto toliko vrijedim kao vojvoda koliko ti kao kapetan⁷²).

Prema nekim izjavama vojvode su tražili da sudjeluju u suđenju, a osim toga navodno su i izjavili da neće dopustiti izvršenje osude, kao i to da se ne može samo pojedincu suditi, već bi trebalo njih više pozvati na odgovornost, jer ih je i bilo više u pitanju (»wir lassen den armen Sünder nicht richten . . . dan wan man den wolt richten mueste man derer wol merer heremen, dan Ir vil im spil waren«).

Uslijed takvih prigovora vojvoda suci sami prekidoše raspravu.⁷³ U vezi s optužbom da su vojvode nagovarali vojnike odbijati izvršenje svojih obveza, svjedoci se većinom slažu da su vojnici vrijedno obavljali svoje straže, na što su ih i vojvode priučili, uz napomenu da bi zanemarivanje dužnosti nanijelo štetu i njihovim obiteljima, ženama i djeci. Kad se vojnik pojavio pijan u službi, njegovi su ga drugovi pritvorili u toranj.⁷⁴

S takvim izjavama ne slaže se jedan svjedok, koji je dao unijeti u zapisnik da su prošlih godina svi vojnici zanemarili straže izvan tvrđave.⁷⁵

Mnogi su svjedoci tvrdili da se vojvode rijetko pojavljuju u službi.⁷⁶ Drugi su međutim prisegnili, da su vojvode ispunjavali svoje obveze savjesnije od samog kapetana.⁷⁷

Što se, međutim, tiče nedopuštenog uzimanja tributa od nekih morlačkih sela, određeni su svjedoci tvrdili da neka turska sela plaćahu tribut senjskim vojvodama, odnosno Senju. No nitko nije mogao točno ustanoviti od kada se taj običaj udomaćio. Neki tvrde da ga je uveo bivši kapetan Fernberger, neki, čak Kaspar Raab, koji se obvezao uzeti ta sela u svoju zaštitu.⁷⁸

Poznato je da su braća Daničić primali od Vlaha darove, koje su odmah predavali vrhovnom komandantu hrvatske Vojne krajine.⁷⁹ Na Raabovu optužbu da braća Daničić podržavahu veze s Mlečanima, odgovorili su svjedoci mahom slijedeće:

Juraj Daničić stavio se u vezu s komandantom mletačkih galija, jer su one bile blokirale ulaze u primorske luke,⁸⁰ što je dovelo do velike oskudice hranom u Senju. Dakle, za opće dobro odlučio se za taj korak.

72 Ibidem, (1584), April-, Nr. 2, ass. 54r, 145v, Caspor Stipanovitsch; prema izjavi ovog svjedoka, Raab je rekao: » . . . du Danicic bist mir alzeit widerwarttig gewest unnd noch, dessen ich mich gegen Ihre Fl. Dl. (= Fuerstliche Durchlauch tj. nadvojvoda), beschwaeren will . . . «

73 Ibidem, (1584), April-, Nr. 2, ass. 57r, Francisco Milloneu ass. 69v, 157r, Bartl Valtschitsch; ass. 52r, 143v, Jurey Mikhulavitsch.

74 Ibidem, (1584), April-, Nr. 2, ass. 55v, 146v, Jurey Stypschtsch; ass. 69r, 156v, Marco Radonadovitsch; ass. 77v, 163v Jurey Plaggey i drugi svjedoci.

75 Ibidem, (1584), April-, Nr. 2, ass. 77v, 163v, Jurey Plaggey i drugi svjedoci.

76 Ibidem, (1584), April-, Nr. 2, ass. 64r, 152v, Anthonij Deopuntij.

77 Ibidem, (1584), April-, Nr. 2, ass. 62v, 151v, Jeronime Previnovichk.

78 Ivan (Hans) Fernberger v. br. 19.

79 Ibidem, (1584), April-, Nr. 2, ass. 61, i slijed., 150v, Vane Sestriz; ass. 55v, 146v, Jurey Stypschtsch.

80 O blokadi primorskih luka od mletačkih galija pod komandom Almora Tiepola, v.: G. NOVAK, Monum. spect. hist. Slav. merid. 47, str. 207.

Svjedok Petar Marković iznio je da je sam Kaspar Raab naredio Jurju Daničiću da s Mlečanima dogovori uvjete za otvaranje luka.⁸¹ S tim izvještajem slaže se veći dio svjedoka. Mjesto razgovora bilo je navodno »Vatzschkha« (ili »Vatzka«/Baška?).⁸² Što se tada dogodilo nitko ne zna reći.⁸³ Neki svjedok tvrdi da je sam komandant galija poslao svoj pečatni prsten Daničiću uz molbu da Juraj dođe na njegovu galiju zbog razgovora. U pratnji petnaestorice vojnika Juraj se Daničić uputio na galiju mletačkog komandanta, gdje se s njim dogovorio da će ubuduće Senjani prilikom svojih izleta na more istaknuti bijelu zastavu. Pod tim uvjetom Mlečani im više neće spriječiti njihova krstarenja morem. S tom izjavom, međutim, ovaj je svjedok ostao jedini.⁸⁴ Drugi svjedoci nisu znali reći što je tom prilikom bilo dogovoreno. Uz tvrdnju da su optuženi podržavali tajne veze i s Turcima, svjedoci su dali izjave, da je u vezi s izmjenom zarobljenika,⁸⁵ u više navrata došlo do razgovora između braće Daničić i turskih činovnika.

Dne 26. 3. 1582. sazvana je druga sudska rasprava. Sudac je bio opet Werner Feurer, a tužitelj i branitelj ostali su isti: Lienhardt Khillian — tužilac, Lienhard Werndl — branitelj. Budući da se Raabove optužbe protiv vojvode Daničić ni na drugoj raspravi nisu mogle potvrditi izjavama svjedoka, branitelj predlaže oslobađanje optuženih, a suđenje, na temelju vlastite optužbe, samom kapetanu Raabu. Međutim, za taj prijedlog bila je potrebna nova, treća rasprava,⁸⁶ koja je bila zakazana za 3. 7. 1582. po nalogu vrhovnog komandanta Jozefa Jobsta (Graf v. Thurn?), a uz predsjedanje Wernera Feurera, ratnog suca.⁸⁷ On i suci porotnici donesoše slijedeću odluku:

Izjave svjedoka dokazuju da su optužbe Kaspara Raaba protiv Jurja i Matije Daničića neosnovane. Na temelju tih dokaza oslobađaju se optuženi vojvode, na temelju istih izjava sudit će se samom kapetanu. Raab će snositi sve troškove za sudski postupak, uključivši troškove u vezi sa saslušavanjem svjedoka, te nadoknaditi vojvodama sve financijske gubitke i izdatke za hranu, kao i putne troškove. Osuda će postati pravovaljanom uz uvjet da je potvrdi komandant hrvatske Vojne krajine.⁸⁸

Vrhovni komandant na temelju dokaza priznaje nedužnost optuženih vojvoda i potvrđuje osudu kapetanu. Vojvode i nadalje ostaju na svojim vojvodskim položajima.⁸⁹

Kaspar Raab je, međutim, podnio žalbu protiv te osude kod samog nadvojvode, kojom je obrazložio kako slijedi:

Istražna komisija, koju je imenovao tadašnji vršitelj dužnosti vrhovnog komandanta hrvatske Vojne krajine Andree von Auersperg, nije bila pravovaljana, budući da do sada ni jednim vojnopравnim statutom nije bilo predviđeno, niti se do sada desilo da sudac zajedno s optuženim strankama krene na saslušavanje svjedoka, naprotiv, sudski predstavnik treba zakletvom obvezati i saslušati svjedoke, a njihove izjave zapečaćene predati sudu. Istražna

81 IOe.HKR/Croatica, 1584, April-, Nr. 2, ass. 59v, 149r.

82 Ibidem, April-, Nr. 2, ass. 97. i slijed., 177r (1584).

83 Ibidem, April-, Nr. 2, ass. 155v, 191v (1584).

84 Ibidem, April-, Nr. 2, ass. 61v, 150v, Vane Sestriz (1584).

85 Ibidem, April-, Nr. 2, ass. 54v, 146r, Caspar Stipanovitsch; 75v, 161v, Miculla Lasynovitsch (1584).

86 Ibidem, April-, Nr. 2, Pr. 116 i slijed. (fsc. br. 3).

87 Ibidem, April-, Nr. 2, ass. 118v, 193r (1584).

88 Ibidem, April-, Nr. 2, ass. 119r (1584).

89 Ibidem, April-, Nr. 2, ass. 124. i slijed.: rješenje od 10. 7. 1582, isto: ass. 195v (1584).

komisija, odnosno Vojni sud, prekršili su ovaj procesni red. Osim toga, svjedoci su bili saslušani mahom po optužbama protiv Jurja Daničića, a ne i protiv Matije Daničića i Matije Tuerdislovića. Usprkos tim prekršajima, predane su sudu izjave samo Raabovih protivnika. Nadalje, da mu sud nije pružio mogućnost za obranu i opravdanje, već da mu je proglašena stroga, okrutna i nepravedna osuda («ein abscheulich und widerwartiges Urteil») kakva još nikad nije pogodila kapetana.

Raab je zamolio nadvojvodu, da se založi kod Ratnog savjeta da mu se skine ljaga osuđenja, te da se ga oslobodi plaćanja procesnih troškova u iznosu od 216 forinta.⁹⁰

Na temelju Raabovih primjedbi nadvojvoda naredi vrhovnom komandantu hrvatske Vojne krajine da se obustavi postupak, iako je bio svjestan toga da se time stvara presedan i da na taj način opravdava buduće pobune vojnika protiv predstojećih komandanata, kao i da oprašta otkaze poslušnosti.⁹¹

Vojni sudac pozvan je na odgovornost.

Od Raabove optužbe da svjedoke nije saslušao prema svim točkama optužnice on se opravdava tvrdeći da je postupio točno po Raabovoj optužbi. A u vezi sa svojim putem u Senj tvrdi da je krenuo po nalogu vršioца dužnosti vrhovnog komandanta.

Svjedoke nije izabrao po svojoj volji, nego je saslušao one koje mu je predstavio zamjenik senjskog kapetana. I taj je isto bio svjedok.⁹²

Nadvojvoda je nakon toga cijeli predmet predao na preispitivanje Ratnom savjetu, koji je pismeno dao stručno obrazloženje postupka, iz kojeg se vidjelo da je došlo do mnogih grešaka, jer vrhovni komandant po vojnom običaju (po vojnosudskom običaju) nije bio ovlašten poslati suca sa komisijom na put u Senj, a da je i sam sudac pogriješio, jer je:

1. Optužene stranke vodio sa sobom i navratio njima.
2. Pored toga u izvještaju vrhovnom komandantu prikazivao je krivokletnim izjave svjedoka, koje su govorile protiv optuženih, što sudac ni u kojem slučaju ne bi smio.
3. Konačno svjedoci nisu bili saslušani u vezi s predmetom ispostavljanja pasoša za Lucija Fantagucija, koji je bio zbog preljuba otpušten iz regimete, a isto tako ni u vezi s optužbom protiv vojvode Tuordislovića (Tuar-dislovića).

Usprkos svim tim nedostacima, Ratni savjet nije poništio osudu protiv Raaba. S obzirom na to da je već vrhovni komandant bio potvrdio (odobrio) njezino poništenje, prema mišljenju ratnih savjetnika, to bi povlačilo za sobom znatan gubitak u ugledu Vojnog suda i vrhovnog komandanta. U pogledu novčane naknade, a s obzirom na dokazane procesne pogreške, Ratni je savjet preporučio da se nastali sudski troškovi pokriju iz etata (budžeta)

⁹⁰ Ibidem, April-, Nr. 2, ass. 125 i slijed.: Raabovo pismo nadvojvodi, od 18. 7. 1582. — Sredinom 16. st. 1 forint (Rh. fl.) iznosio je ca. ASCH. 1700. — PICKL, O., Das aelteste Geschaefsbuch Oesterreichs Die Gewölberegister der Wiener Neustaedtor Firma Alexius Funck (1516-ca 1538) und verwandtes Material zur Geschichte des steirischen Handels im 15/16. Jahrhundert. XXIII. Bd. der Forschungen zur geschichtlichen Landeskunde der Steiermark, (Graz, 1965), str. 125.

⁹¹ Ibidem, April-, Nr. 2, ass. 127. i slijed.: Nadvojvoda vrhovnom komandantu hrv. V. krajine, Jobst Joseph v. Thurn, 10. 9. 1582. (1584).

⁹² Ibidem, April-, Nr. 2, ass. 128v—141r. Vojni sudac (Regiments-Schultheiss) Werner Feurer nadvojvodi (1584).

hrvatske Vojne krajine. Protiv tog prijedloga glasao je samo predsjednik Ratnog savjeta, koji je bio za to da krivac treba snositi te troškove. Vojni sudac je po prijedlogu Ratnog savjeta smijenjen s dužnosti vojnog suca.⁹³

Stručno mišljenje Ratnog savjeta opet je podnijeto nadvojvodi, koje je na temelju toga predložio poništenje cjelokupnog postupka.⁹⁴ U pogledu troškova nadvojvoda je prihvatio i odobrio prijedlog Ratnog savjeta da se sudski troškovi za komisiju i njezin put podmire iz svote hrvatske Vojne krajine, dok će račun za sudske porotnike kao i za sam postupak, po vojnom običaju nadoknaditi regiment.⁹⁵ Poništenje cjelokupnog procesa, koje bi trebalo značiti rehabilitaciju ne samo optuženih vojvoda već i Raaba, naređeno je 1583, no vjerojatno nikada nije stupilo na snagu. Naime, 1585. kapetan Raab zamolit će Ratni savjet i samog nadvojvodu za izvršenje odluke o poništenju procesa, kako mu osuda ne bi umanjila čast još i poslije smrti.⁹⁶

Koliko se može ustanoviti na temelju postojećih dokumenata u Krieg-sarchivu u Beču, ovo je zadnja bilješka u protokolima Ratnog savjeta u vezi s tim sporom.

Rehabilitirana braća Daničić uskoro skrenuše opet pažnju na sebe; uz prethodno odobrenje vrhovnog komandanta krenuše na gusarenje. Da se to dogodilo i uz znanje i suglasnost samog Ratnog savjeta, može se s pravom pretpostaviti, jer taj preporučuje komandantu voditi računa o tome da vojvode eventualni plijen ne bi zadržali za sebe.⁹⁷

Uskočki napadi na brodove i na otoke, za koje je Raab znao, ali ih nije mogao spriječiti,⁹⁸ te osveta mletačkih komandanata blokadom luka primorskih gradova,⁹⁹ natjeraše konačno kapetana da već u veljači 1585. podnese molbu za ostavku, uz obrazloženje da je ostario izmučen 44 godišnjim radom u takvim teškim kapetanijama i da više ne bi mogao uspješno i djelotvorno obavljati svoje dužnosti.¹⁰⁰

S obzirom na sve okolnosti, i car je pokazao nezadovoljstvo prema Raabovoj djelatnosti u Senju i izrazio mišljenje da Senju treba »odlučniji« kapetan. On je naredio nadvojvodi da mu imenuje prikladnu osobu te da ga izrazito obveže na ukidanje daljnjeg gusarstva. Nadvojvoda se složio s carskim mišljenjem, no izrazio je svoje uvjerenje da se krstarenje morem Senjanima neće moći zabraniti, niti da će se od njih ikada moći očekivati poslušnost. Kao Raabova nasljednika predložio je Furija Molzu, rođenog u Mo-

⁹³ Ibidem, April-, Nr. 2, ass. 20r–28v. »Des Khriegs Rats Geutbedunkenhen ueber den Rabischen Process.« (1584)

⁹⁴ Ibidem, April-, Nr. 2, ass. 26v.

⁹⁵ Ibidem, (Croatica) 1585, Februar — Nr. 25, Pr. 25r, ass. Nr. 1 5 rv i slijed. = 9. 2. 1583; 7rv i slijed. = 1. 12. 1583; ass. Nr. 3, 9rv i slijed. = 11. 3. 1583. (fsc. br. 3 = Pr.).

⁹⁶ Ibidem (1584), August-, Nr. 5, Pr. 115r.

⁹⁷ Ibidem.

⁹⁸ P. SARPI, La Repubblica di Venezia, la Casa d'Austria e gli Uscocchi, str. 411. — HORVAT, Nonum. spect. hist. Slav. merid. 32, str. 37, br. 70 i str. 38, br. 72.

IOe.HKR/Croatica 1585, Jaenner-, Nr. 6, Pr. 2v

IOe.HKR/Croatica 1585, Jaenner-, Nr. 7, Pr. 3v

IOe.HKR/Croatica 1585, Maerz-, Nr. 3, Pr. 31 i slijed.

IOe.HKR/Croatica 1585, Maerz-, Nr. 1, Pr. 31rv

IOe.HKR/Croatica 1585, Juni-, Nr. 10, Pr. 83v

S. GIGANTE, Venezia e gli Uscocchi, (Fiume¹, 1904), str. 78 (prilog).

⁹⁹ IOe.HKR/Croatica 1585, Juni-, Nr. 8, Pr. 82r i Juli-, Nr. 22, Pr. 101r.

¹⁰⁰ Ibidem, (1585), Juni-, Nr. 8, Pr. 82r. — Raabova molba za otpust: ibidem, Februar-, Nr. 25, Pr. 25r i ass.

¹⁰¹ Ibidem, (1585), Oktober-, Nr. 29, Pr. 141 rv i slijed. i November-, Nr. 5, Pr. 148v.

HKR Exp. 1586, Jaenner 12, Nr. 18, Pr. 1v.

HKR Exp. 1586, Maerz 31, Nr. 61, Pr. 11r.

HKR Exp. 1586, Maerz 31, Nr. 62, Pr. 2v.

HKR Exp. 1586, April 16, Nr. 21, Pr. 31rv.

deni, malteškog viteza.¹⁰¹ Izbor nadvojvode odobrio je i potvrdio car, tako da je u prosincu 1585. Raabu dostavljeno rješenje o smjenjivanju.¹⁰² U veljači godine 1586. spomenutog Furija Molzu postavio je vojno komisar Georg von Gera u senjsku kapetaniju i uveo ga u njegove dužnosti.¹⁰³

O daljnjoj Raabovoj sudbini na žalost nema više dokumenata.

¹⁰² IOe.HKR/Croatica 1585, Deceंबर-, Nr. 13, Pr. 162r.

¹⁰³ SARPI, P., La Repubblica di Venezia, la Casa d'Austria e gli Usocchi, str. 412.

IOe.HKR/Croatica 1586, Februar-, Nr. —, Pr. 20v (fsc. br. 3)

IOe.HKR/Croatica 1586, April-, Nr. 8, Pr. 52r

IOe.HKR/Croatica 1586, April-, Nr. 14, Pr. 43v

IOe.HKR/Croatica 1586, Mai-, Nr. 6, Pr. 51r

Popis uskočkih napada od 1576—1585.

1576.

27. 1.: Uskoci oplijeniše mletački trgovački brod¹
Oplijenjen brod iz Ancone²
Napadaj na mletačku galiju kod Zadra³
U luci Cresa napadaj na »nave Mauritia«⁴
U Kotoru uskoci oplijeniše brod s poštom Mletačkog Baila iz Carigrada⁵
Uskoci pod vodstvom braće Daničića opljačkaše turska sela⁶
Napada uskoka na otoke Cres, Šoltu, Murter. Uskoci opljačkaše gradove Rogoznicu i Primošten⁷
Opljačkan otok Pag⁸

1577.

- Samo 2 slučaja gusarstva; nije poznato da li na moru ili na kopnu⁹
Otmica turskog beslije-age¹⁰

1578.

- Javljen samo 1 napadaj uskoka na brod¹¹
Uskoci pod komandom kapetana Raaba osvojili su tursku tvrđavu Perušić, a mjesto zapalili¹²
Uskoci iz Vinodolskog napadaše brodove u Dalmaciji i opljačkaše otok Krk¹³
Veliki prepadi prema Makarskoj i Neretvi, gdje uskoci oplijeniše usidrene brodove¹⁴
30. 11: U Makarskoj uskoci zarobiše turskog emina s njegovim pratiocima¹⁵
Krađe stoke na Hvaru i Braču¹⁶

1 HORVAT, Monum. spect. hist. Slav. merid. 32, str. 14, br. 25 i str. 20, br. 39. — B. POPARIĆ, Povijest Senjskih Uskoka, str. 41.

2 HORVAT, loc. cit. 32, str. 16, br. 29.

3 HORVAT, loc. cit. 32, str. 14, br. 26 i str. 15, br. 27.

4 HORVAT, loc. cit. 32, str. 21, br. 39. — POPARIĆ, op. cit. str. 41.

5 HORVAT, loc. cit. 32, ibidem. — POPARIĆ, op. cit. ibidem.

6 P. SARPI, La Repubblica di Venezia, la Casa d'Austria e gli Uscocchi... (Bari 1965), str. 409.

7 NOVAK, Monum spect. hist. Slav. merid. 47, str. 205: Relazione Tiepolo. — VALVASOR, Die Ehre des Herzogthums Crain... 4.T, 15.B., str. 555. — HKR Exp. 1576, Juli 28, Nr. 142, Pr. 73 v. te Oktober 13, Nr. —, Pr. 252 v. — HKR Reg. 1576, Maerz, Nr. 26, Pr. 15r i April 14, Nr. 157, Pr. 227v.

8 SARPI, op. cit. str. 409.

9 HKR Exp. 1577, Mai 13, Nr. 20, Pr. 141r

HKR Exp. 1577, November 24, Nr. 77, Pr. 22r

HKR Exp. 1577, November 24, Nr. 152, Pr. 23v. Izvještaj mletačkog oratora o štetama koje su prouzrokovali uskoci: HKR Exp. 1577, November 10, Nr. 25, Pr. 186v.

10 HKR Exp. 1577, Jaenner 22, Nr. 60, Pr. 1v

HKR Exp. 1577, Februar, Nr. 6, Pr. 2r

HKR Exp. 1577, Februar, Nr. 22, Pr. 2r

HKR Exp. Maerz 14, Nr. 56, Pr. 3r

HKR Exp. 1577, Jaenner 19, Nr. 81, Pr. 2r

HKR Exp. Jaenner 22, Nr. 101, Pr. 2v

HKR Exp. 1577, Februar 6, Nr. 26, Pr. 2v

11 IOe.HKR/Croatica 1578, Februar — Nr. 19, 14r. (fasc. br. 1)

IOe.HKR/Croatica 1578, Juli — Nr. 4, Pr. 75r. (fasc. br. 1)

IOe.HKR/Croatica 1578, Juli — Nr. 14, Pr. 77r. (fasc. br. 1)

IOe.HKR/Croatica 1578, September — Nr. 4, Pr. 99v. (fasc. br. 1)

IOe.HKR/Croatica 1578, September — Nr. 19, Pr. 101r. (fasc. br. 1)

IOe.HKR/Croatica 1578, November — Nr. 55, Pr. 142r. (fasc. br. 1)

IOe.HKR/Croatica 1578, Dezember — Nr. 16, Pr. 162v. (fasc. br. 1)

S. GIGANTE, Venezia e gli Uscocchi dal 1575 al 1620. (Fiume¹, 1904) — prilog.

12 IOe.HKR/Croatica 1578, Februar. — Nr. 41, Pr. 18r. i asservat 3r. Gaspar Rab iz Senja, 5. svibnja 1578. (fasc. br. 1)

13 IOe.HKR/Croatica 1578, Februar 41, Nr. — Pr. 17r. i asservat 6r. i 43r. (fasc. br. 1)

14 G. STANOJEVIĆ, Senjski Uskoci, str. 101.

15 G. STANOJEVIĆ, op. cit. ibidem.

16 G. STANOJEVIĆ, op. cit. ibidem.

1579.

Kod Makarske otmica turskog emira¹⁷
Senjski vojvoda Matija Daničić s uskocima izvršio je mnogo napada¹⁸
Opljačkani otoci Hvar i Brač te okolina Šibenika¹⁹
Sredinom prosinca: U luci Hvar uskoci navalise i opljačkase trgovački brod
braće Agesilao i Marca Securia iz Zantea²⁰

1579:

28. 12.: Uskoci pod vodstvom braće Daničić napadoše brodove u luci Pelegrinu²¹
Prosinac: Franjo Sepciarich opljačkao je Istru²²

1580:

Sredinom polovoza: Uskoci u Novigradsokm kanalu zaplijeniše stoku. Zatim oni prijeđoše u turski teritorij, u Učitelj. Vodio ih je navodno sam kapetan Kaspar Raab²³

29. 9. Uskoci napadoše Makarsku²⁴

Božić: Napadaj na mletačku galiju »Marulla« kod Šibenika²⁵

1581:

Uskočke barke pod vodstvom kapetana Raaba krenuše na more i napadoše tursko selo Obrovac, gdje se dokopaše stoke. Istodobno drugi uskočki odred navalio je na Liku i zapalio jedno tursko selo²⁶

Sredinom travnja: Uskoci opljačkase Turke u Novigradskom kanalu²⁷

Uskoci opljačkase okolinu Makarske²⁸

21. 6. Uskoci kod Obrovca napadoše Turke i oplijeniše konje. Žestoka borba između Turaka i uskoka, zarobljeno 80 uskoka. Za odmazdu uskoci napadoše tursko selo Podgoru, gdje zarobiše turske podanike, Morlake²⁹

Početkom lipnja: Napadaj na mletačku galiju »Michiele«³⁰

Krajem 1581/početkom 1582.: Uskoci pod komandom nekog Vlasulovića napadali su turski i mletački teritorij i kod Šibenika ugrabili bogat plijen³¹

1582:

Napadaj uskoka na dubrovački brod³²

Srpanj: Uskoci u Lici zapališe zapuštena turska sela³³

Kolovoz: Uskoci oplijeniše okolinu Obrovca, a Turci se osvetiše.

17 IOe.HKR/Croatica 1579, Jaenner —, Nr. 11, Pr. 3v. — GIGANTE, Venezia e gli Uscocchi, (Fiume¹, 1904), prilog, str. 77.

18 IOe.HKR/Croatica 1579, Februar —, Nr. 8, Pr. 19r. (fasc. br. 2).

19 IOe.HKR/Croatica 1579, April —, Nr. 47, Pr. 57r i Mai —, Nr. 12, Pr. 69v.

20 IOe.HKR/Croatica 1580, Jaenner —, nr. 46, Pr. 16r, ass. 7r i 11r SARPI, La Repubblica di Venezia, la Casa d'Austria e gli Uscocchi... str. 410.

21 IOe.HKR/Croatica, Jaenner —, Nr. 46, Pr. 16r i ass. 1v i slijedeće, 13r, 22rv. i siljedeće.

22 HORVAT, Monum. spect. hist. Slav. merid. 32, str. 29, br. 48. — IOe.HKR/Croatica 1580, Jaenner —, Nr. 46, Pr. 16r i ass. 14r. (fasc. br. 2).

23 G. STANOJEVIĆ, Senjski Uskoci, str. 103.

24 G. STANOJEVIĆ, op. cit. ibidem.

25 G. STANOJEVIĆ, op. cit. str. 104.

26 G. STANOJEVIĆ, op. cit. ibidem.

27 G. STANOJEVIĆ, op. cit. ibidem.

28 G. STANOJEVIĆ, op. cit. ibidem.

29 G. STANOJEVIĆ, op. cit. ibidem (str. 104 i slijed.).

30 G. STANOJEVIĆ, op. cit. str. 105.

31 G. STANOJEVIĆ, op. cit. str. 107.

32 IOe.HKR/Croatica 1582, April —, Nr. 7, Pr. 31r i April —, Nr. 14, Pr. 33v.

HKR Exp. 1582, Juli 26, Nr. 58, Pr. 264r.

HKR Reg. 1582, Juli 26, — Pr. 1v.

33 G. STANOJEVIĆ, str. 108, op. cit.

1582:

(kolovoz) ... mletačkim selima na granici³⁴
 Rujan i listopad: Uskoci ponovno napadoše turski teritorij, a Turci za odmazdu mletačka sela³⁵

Studeni: Senjski uskoci te uskoci drugih tvrđava hrvatske Vojne krajine upadoše na tursko područje³⁶

1583:

Uskoci upadoše na turski teritorij kod Trogira, a Turci se osvetiše napadajem na taj grad³⁷

24. 7. Napadaj uskoka pod komandom Đure Daničića na brod Francesca Proda s Brača³⁸

Rujan: Uskoci upadoše u Liku³⁹

1584:

Uskoci pod vodstvom Đure Daničića oplijenili su turske i mletačke trgovce na Braču⁴⁰

Đuro Daničić s uskocima opljačkao Liku, gdje je došlo do sukoba s Turcima⁴¹

S odredom senjskih uskoka vrhovni komandant hrvatske Vojne krajine porazi tursku četu kod Ogulina⁴²

1585:

Napadaj uskoka na brod »Contarini«⁴³

Upavši u turski teritorij uskoci ubiše vojvodu Zagorja, istaknutu tursku ličnost iz kliskog sandžaka⁴⁴

Uskoci opljačkaše brod bosanskih trgovaca⁴⁵

Krajem lipnja: Uskoci napadoše Obrovac, zapališe naselje i opljačkaše ga⁴⁶

Uskoci opljačkaše otok Rab te mletačka naselja na kopnu⁴⁷

Uskoci oteli sina mletačkog providura Krka, Giovannija Bemba⁴⁸

Mletačka se flota osvetila blokadom primorskih gradova i konfisciranjem brodova natovarenih živežnim namirnicama za Senj⁴⁹

Na temelju sporazuma između uskoka i mletačkog providura, Bembov je sin oslobođen, a Mlečani su uskocima vratili konfiscirane brodove⁵⁰

Sukob između Turaka i senjski uskoka u Lici⁵¹

34 IOe.HKR/Croatica 1582, Februar —, Nr. 15, Pr. 15r

IOe.HKR/Croatica 1582, Juni —, Nr. 13, Pr. 70r

IOe.HKR/Croatica 1582, Juli —, Nr. 10, Pr. 87v

IOe.HKR/Croatica 1582, August —, Nr. 2, Pr. 98r

IOe.HKR/Croatica 1582, August, —, Nr. 3, Pr. 99r

HORVAT, Monum. spect. hist. Slav. merid. 32, str. 30, br. 50.

35 G. STANOJEVIĆ, op. cit., str. 109.

HKR Reg. Pr. 1582, September —, Nr. 8, Pr. 115r.

36 IOe.HKR/Croatica 1582, November —, Nr. 6, Pr. 140v i Dezember —, Nr. 7, Pr. 158r.

37 HORVAT, Monum. spect. hist. Slav. merid. 32, str. 34, i slijed., br. 61 i 63, te str. 36, br. 67 i 68.

IOe.HKR/Croatica 1583, Jaenner —, Nr. 27, Pr. 9v.

38 G. STANOJEVIĆ, Senjski Uskoci, str. 110.

IOe.HKR/Croatica 1583, September —, Nr. 1, Pr. 109rv i slijed. (fsc. br. 2)

HKR Reg. 1583, September 27, Nr. 131, Pr. 255r i September 30, Nr. 144, Pr. 255v.

39 IOe.HKR/Croatica 1583, September, — Nr. 1, Pr. 109v (fsc. br. 2).

40 G. STANOJEVIĆ, op. cit. str. 112.

41 IOe.HKR/Croatica 1584, Februar —, Nr. 24, Pr. 21v i Februar —, Nr. 27, Pr. 24r

ibidem, April —, Nr. 1, Pr. 44r i April —, Nr. 8, Pr. 46v

R. HORVAT, Lika i Krbava, str. 29.

42 IOe.HKR/Croatica 1584, November —, Nr. 9, Pr. 162r.

43 G. STANOJEVIĆ, Senjski Uskoci, str. 113.

44 G. STANOJEVIĆ, op. cit. ibidem.

45 G. STANOJEVIĆ, op. cit. str. 114.

46 G. STANOJEVIĆ, op. cit. ibidem. — SARPI, La Repubblica di Venezia, la Casa d'Austria e gli Usocchi... str. 411 i slijedeće.

47 IOe.HKR/Croatica 1585, Juni —, Nr. 10, Pr. 83v.

48 HORVAT, Monum. spect. hist. Slav. merid. 32, str. 38, br. 73. — IOe.HKR/Croatica 1585, August —, Nr. 19, Pr. 111v, (fsc. br. 3).

49 HORVAT, op. cit. 32, str. 37, br. 70 i str. 38, br. 72. — SARPI, op. cit. str. 411.

50 HORVAT, op. cit. 32, str. 38, br. 72. — POPARIĆ, Povijest Senjskih Uskoka, str. 46. — GI-GANTE, Venezia e gli Usocchi, (Fiume, 1904) str. 84, u prilogu: Relazione Pisani.

51 IOe.HKR/Croatica 1585, Dezember —, Nr. 9, Pr. 158v.

PODACI O IZVORIMA — PRILOG

1. ARHIVSKI MATERIJALI

1.1. KRIEGSARCHIV WIEN

Kaysrerliche Kriegs-Cantzley Register = Kaiserlicher Hofkriegsrats-Expedit — u. Registratur-Protokolle 1575—1585
skraćeno HKR Exp. Pr. ili HKR Reg. Pr.

1.2. KRIEGSARCHIV WIEN

Inneroesterreichischer Hofkriegsratsrat, Croatica.

Protokoli od 1578—1585

skraćeno: IOe.HKR/Croatica

Asservata

1578, Februar Nr. 41

1580, Jaenner Nr. 46

1584, April Nr. 2

1585, Februar Nr. 25

skraćeno: ass.

1.3. KRIEGSARCHIV WIEN

Alte Feldakten = Hofkriegsrats-Registratur-Akten, Hofkriegsrats-Expedit-Akten
Registratur 1555, 3/34

” ” 5/10

” ” 5/22

” ” 6/1

” ” 6/23

2. ZBIRKE

HORVAT, Carolus R.v. Monumenta Historiam Usocchorum illustrantia, vol. I, Zagreb, 1910 (= Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium 32).

JELIĆ, Luka: Izprave o prvoj uroti za oslobođenje Klisa i kopnene Dalmacije od Turaka godine 1580—86. U: Vjestnik hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arhiva. Godina VI, Zagreb, 1904.

LOPAŠIĆ, Radoslav: Acta confinium militaris Croatici illustrantia /Spomenici Hrvatske krajine. Tom. I (= Monum. spect. hist. Slav. merid. 15), Zagreb, 1884.

NOVAK, Grga: Commissiones et Relationes Venetae/Mletačka uputstva i izvještaji. Tom. IV (= Monum. spect. hist. Slav. merid. 47), Zagreb, 1964.

RAČKI, Franjo: Prilog za poviest hrvatskih uskoka (Starine IX), Zagreb, 1877.

SARPI, Paolo: La Repubblica di Venezia, la Casa d'Austria e gli Usocchi. Aggiunta e supplemento all'istoria degli Usocchi, trattato di pace et accommodamento. A cura di Caetano e Luisa Cozzi. Bari, 1965.

THEINER, Augustinus, Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium Historiam Illustrantia. II Bde. Zagreb¹, 1863—1875.

BIBLIOGRAFIJA

BIDERMANN, Hermann Ignaz: Zur Geschichte der Uskokken in Krain. Abdruck aus Schumi's Archive, II. Bd., Laibach, 1885.

GIGANTE, Silvino: Venezia e gli Usocchi dal 1575 al 1620. Fiume¹, 1904.

Venezia e gli Usocchi. Estratto da »Fiume«, Rivista della Società di studi fiumani. Anno VIII, 1930. Fiume², 1931.

HAMMER-PURGSTALL, Joseph v.: Geschichte des Osmanischen Reiches. Pesth, 1828, III. Bd.

Pesth, 1834, II. Bd.

HORVAT, Rudolf: Lika i Krbava. Povijesne slike, crtice i bilješke. I, Zagreb, 1941.

- KRAVJANSKY, M.: Processo degli Uscocchi. U: Archivio Veneto, serie V, vol. V, Venezia, 1929.
- KRCELIC/KERCSELICH, Balthasar Adam: De Regnis Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae Notitiae praeliminares. Periodis IV, distinctae. Zagrabiae, 1770.
- LOPAŠIĆ, Radoslav: Karlovac. Povist i mestopis grada i okolice. Zagreb, 1879.
- MISCHER, Ernst-ULRICH, Josef: Oesterreichisches Staatswoerterbuch. Handbuch des gesamten oesterreichischen oeffentlichen Rechtes. III. Bd. Wien², 1907.
- PASTOR, Ludwig v.: Geschichte der Paepste seit dem Ausgang des Mittelalters. VIII, Freiburg, 1920.
- PICKL, Othmar: Des aelteste Geschaefsbuch Oesterreichs. Die Gewoelberegister der Wiener Neustaedter Firma Alexius Funck (1516-ca. 1538) und verwandtes Material zur Geschichte des steirischen Handles im 15./16. Jahrhundert. U: Forschungen zur geschichtlichen Landeskunde der Steiermark. XXIII. Bd., Graz, 1965.
- POPARIĆ, Bare: Povijest Senjskih Uskoka. Zagreb, 1936.
- SCHWICKER, Johann H.: Geschichte der Oesterreichischen Militaergrenze. Wien-Teschen, 1883.
- STANOJEVIĆ, Gligor: Senjski Uskoci. Beograd, 1973. Prilozi za istoriju senjskih uskoka. U: Istorijski Glasnik, I, Beograd, 1960, str. 111—141.
- TOMIĆ, Jovan: Grad Klis u 1596. godini. Beograd, 1908.

Der Zengger Hauptmann Kaspar Raab und die
Zengger Uskoken (1576—1585)

RESUMMEE

Mit der vorliegenden Arbeit soll ein Beitrag geleistet werden zur Erforschung der Geschichte jener Zengger Hauptleute, denen die Fachwelt bisher — den spaerlichen Hinweisen in der Literatur nach zu schliessen — noch zu wenig Interesse geschenkt hatte. So zeichnet sich auch die Gestalt Kaspar Raabs nur schemenhaft vom Hintergrund der Ereignisse in der Zeitspanne von 1576—1585 ab; ueber seine Herkunft, seinen Lebenslauf und seinen Werdegang als Soldat schweigen die Quellen (die Protokolle des Kaiserlichen Hofkriegsrates sowie die des Inneroesterreichischen Hofkriegsrates im Kriegsarchiv Wien).

Kaspar Raab wurde im Jahre 1576 als Nachfolger Johann Fernbergers die Hauptmannschaft Zengg/Senj uebertragen und ihm auferlegt, fuer die Einstellung der Piratenakte der Uskoken Sorge zu tragen. Seine Massnahmen zeitigten Anfangserfolge, sodass die beiden ersten Jahre seiner Hauptmannschaft verhaeltnismaessig ruhig verliefen und keine bemerkenswerten Ueberfaelle zur See durch Uskoken verzeichnet wurden. Ab dem Jahre 1579 mehrten sich diese wieder, wovon sowohl Venezianer als auch Tuerken zu Wasser und zu Lande betroffen wurden. Die Handstreich der Uskoken gegen Tuerken und ihre Einfaelle auf tuerkisches Territorium waren Teil intensiver Vorbereitungsarbeiten, die auf eine gemeinsame Erhebung aller Balkanvoelker gegen das Osmanische Reich hinielten, die damals Erfolg versprach, als es sich zwar auf dem Hoehepunkt territorialer Ausweitung, jedoch auch im Zustand beginnender innerer Zersetzung befand. Fuer die Rueckerobderung der von den Tuerken besetzten Balkanhalbinsel war die seit 1537 tuerkische Festung Klis als Ausgangspunkt vorgesehen, von der aus dann der Aufstand nach Bosnien und in die Herzegowina haette getragen werden sollen. Zengger Uskoken und ihre Wojwoden, die Brueder Daničić waren bereitwillige Helfer und Mittelsmaenner der Verschworer in den tuerkischen Gebieten, mit denen sie auf ihren Streifzuegen Verbindung unterhielten. Die Ausfuhrung dieser Plaene misslang jedoch mehrmals, woran auch die Uskoken wegen ihres unbedachten und voreiligen Vorgehens Mitschuld trugen. Welche Rolle Kaspar Raab in diesem Vorhaben spielte, ist nicht bekannt.

Das fuer Hauptmann Raab folgenschwerste Ereignis seiner Hauptmannschaft bildet der von ihm beim Kriegsgericht in Karlstadt/Karlovac angestrengte Prozess gegen die Wojwoden Georg und Mathias Daničić und gegen den Wojwoden Mathias Tuerdislavić/Tuerdislavich, im Jahre 1580. Raab zeih sie der Widersaetzlichkeit gegen seine Bemuehungen um Recht und Ordnung in der Stadt und unter seinen untergebenen Soldaten, der Aufwiegung dieser gegen ihren Hauptmann

und der Solidarität mit von ihm verurteilten Missetätern. Die Zeugen aber, die das Kriegsgericht in Zengg/Senj selbst aus der dortigen Einwohnerschaft, den Richtern und Raeten sowie den Besatzungssoldaten verhoerte, widerlegten nicht nur fast einstimmig diese Anklage Kaspar Raabs, sondern belasteten diesen schwer. Es erwies sich auf Grund dieses Verhoers, dass die gesamte Einwohnerschaft und die Soldaten die Angeklagten weitaus hoeher schaezten als den Hauptmann, dem sie Parteilichkeit, Ungerechtigkeit, Eigennutz und Nachlaessigkeit in der Erfuellung seiner Hauptmannspflichten vorwarfen. Auf Grund der Zeugenaussagen wurden die Wojwoden vom Kriegsgericht freigesprochen, Kaspar Raab aber selbst auf seine Anklagepunkte angeklagt und vom Gericht auch fuer schuldig befunden. Gegen dieses Urteil legte Kaspar Raab beim Erzherzog selbst Berufung ein. Mit Ruecksicht auf mehrere in diesem Verfahren unterlaufene Formalfehler empfahl der Inneroesterreichische Hofkriegsrat dem Erzherzog die Annullierung des Prozesses, ungeachtet der Gefahr, hiemit einen Praezedenzfall fuer kuenftige Widersaetzlichkeiten gegen Hauptleute zu schaffen. Der Erzherzog ordnete die Annullierung des Gerichtsurteils gegen Kaspar Raab im Jahre 1583 an. Sie scheint jedoch nie rechtskraefig geworden zu sein, da Kaspar Raab noch im Jahre 1585 darum ersuchte.

Die rehabilitierten Wojwoden setzten mit den Uskokon ihre Piratenfahrten zur See fort und vereitelten auch weiterhin jede Bemuehung des Hauptmannes um Unterbindung dieser. Resigniert suchte schliesslich Raab 1585 um seine Entlassung an, die ihm der Kaiser, mit seiner Amtsfuehrung unzufrieden, gewaehrte. Furio Molza wurde sein Nachfolger.

Sl. 115 — Cilnica, Kaštel i tvrđava Nehaj na grafici V. Kirina